

N:o 33.

Ank. till Riksd. Kansli den 1 Mars 1886, kl. 1 e. m.

*Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring
af 10 kap. 9 § Handelsbalken.*

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, N:o 105, som blifvit till Lag-Utskottet hänvisad, anför Herr *E. G. Fredholm* i Saleby:

Det hade varit en tid, fastän mycket länge sedan, då hvar och en i borgerligt hänseende måst lita på sig sjelf och endast i nödens tid, under sjukdom eller annan omständighet, blifvit tvingad att anropa andras hjälp för det dagliga uppehållet. — Ett karaktersdrag i det svenska folklynnet hade i det längsta bibehållits i den riktning, att genom idoghet, sparsamhet och redlighet i handel ochandel göra sig förtjent af förtroende och såmedelst för sin framtida existens blifva så att säga »sin egen lyckas smed». — En person, som på sin hemtrakt genom eget arbete och ordentlighet i lefnadsvanor gjort sig känd för goda egenskaper i det hänseendet, hade vid förefallande behof, exempelvis vid inköp af någon jordlägenhet eller nödiga inventarier för inrättande af ett eget hem, kunnat med lätthet, endast *på eget namn*, hos vänner och bekanta eller genom deras bemedling på fjermare håll få upptaga lån, ofta till och med utan skuldsedel; och sällan hade försports att den långifvande gjorde några förluster genom sin hjälpsamhet, ty låntagaren betingade sig ej större summa än han visste med sig, att han både *kunde* och *ville* återbetala, och ett handslag var lika kraftigt som en skuldförbindelse på papperet. — I en senare tid hade ett annat förhållande, på få undantag när, i allmänhet gjort sig gällande. — Att arbēta, spara

och lägga sig till godo af en arbetslön tyckte nu mången icke vara lönande, ty det ledde ej till rikedom och oberoende så snart och lättvindigt som önskligt vore. — Under de goda konjunkturer, som några decennier varit rådande inom nästan alla näringsgrenar — fastän flera af dem för närvarande vore hårdt tryckta — hade våra landsmän fått för sed att föra ett yppigt lefnadssätt och mera än under flydda tider blifvit benägne att draga sig tillbaka från hårdare arbete samt ådagalade sträfvane att så snart som möjligt komma i frihet från målsmans- och husbondevälde, oaktadt i allmänhet taget ej den minsta sparpenning blifvit aflagd för en egen bosättning. — För att ändock komma till målet, nemligen att blifva sin »egen herre», hade den tjenande klassen, såväl vid jordbruket som andra näringar, nu mera tagit för sed att upptaga lån till »förlagskapital» för att dermed börja drifva någon affär, såsom handel och dylikt, eller slå sig på landtbruk o. s. v. — Men för erhållande af lån fordrades borgen, hvilken släktingar, grannar och bekanta, som ansåges vederhäftige, genom fagra löften och försäkringar att ingen risk deraf skulle uppkomma, öfvertalades att ikläda sig, och detta i regeln: »en för begge och begge för en som för egen skuld». Men, då betalningstiden derefter komme, läte det ungefärligen så här: »min affär, eller handtering, har icke slagit ut som jag hade tänkt, och detta af många oförutsedda omständigheter; jag hoppas nu dock på bättre förhållanden hädanefter, om I ytterligare hjälpen mig med borgen för en summa, som jag betingat mig på ett annat ställe». — Det befunes då, att behovet fördubblats. — Lefnadsbehofven kunde ju icke inskränkas, ty man måste vara med sin tid i afseende på kläder och föda samt lustbarheter såsom en krydda på lifvet m. m. — Den låntagande i en sådan ställning tänkte och talade som oftast i den mening, att han skulle försöka att vigilera sig fram, tid efter tid, och ville det slutligen icke lyckas att komma uppåt, så tröstade man sig med, att det vore ingenting att börja med och sålunda kunde man ingenting förlora. — Borgesmännen hade ju för öfrigt åtagit sig att ansvara som för egen skuld; och då lagsökning förekomme, blefve icke gäldenären ansatt efter betalningen, ty nu vore känt, att han för sin del ingenting egde. — Förfarandet att låna allt större och större summor mot andras borgen som för egen skuld upprepades gång på gång, intill dess att kautionisterna tyckte att det ginge allt för långt och vågade slutligen ej fortsätta med en sådan hjälpsamhet. Följden blefve då vanligen ovänskap å den lånbehöfvandes sida, och hellre än att uppgifva sin stat, oaktadt ingen hjälp syntes möjlig, läte han saken skrida till lagsökning, då borgesmännen naturligtvis, såsom ansedde mest vederhäftige, finge

»kläda skott» i första hand, enär de borgat som för egen skuld. — Hvad borgesmännen sedan erhöle i ersättning, då låntagaren derefter bragtes till konkurs — det finge de se sig om — ty oftast försloge ej tillgångarne till utredningsmännens arfvode. — Borgesmännen vore som oftast sjelfve hårdt skuldbelastade i banker och andra låneanstalter, så att de ej ytterligare hade kredit i sådana, hvarföre de under sådana förhållanden kastade sig i procentarhänder, hvilka ej aktade för rof att betinga sig 2 à 3 procent i månaden, ja, någon gång till och med ännu mer. — För rätt många kunde det lyckas att en lång tid kryssa sig fram på ett lånesystem, så att personer, som i sjelfva verket icke egde ett enda öre, slutligen blefve ansedde för mycket solida, hvarföre de sedan i sin tur anlidades att gå i borgen som för egen skuld, till och med för dem, hvilka i första hand varit dem behjelpiga med borgen för deras första »rörelsekapital». — På sådant sätt sammankopplades befolkningen genom borgen för hvarandra, intill dess alliansen vunnit en vid terräng; men slutligen visade det sig, att någon inom kompaniet drifvit spekulationerna till sin spets, hvarefter ett fall, i likhet med lavinen, måste inträffa. — Egendomar, samlade och besparade af aktningstvårda och sträfsamma personer under generationer och lemnade i arf till kära afkomlingar, droges då som oftast med i fallet. — Hade »borgen som för egen skuld» i praxis ej fått tillämpas, skulle en person, som börjat sin utkomstbana utan en ärfd eller sparad penning, icke vågat sig in på lånesystemet och sålunda ej heller kunnat vara den verkande orsaken till många andras fall och ruin. — För den, som länge fått lefva med i denna svindlande affärstid och nödgats åskåda det hemska nivelleringsarbete, som den kommunistiska tidsandan åstadkommit genom missbruket af »borgen som för egen skuld», hade det varit hjertslitande att förnimma huru välbergade familjer i en handvändning bringats i fattigdom och hårdt nära förtviflan. — Så länge ett lagstadgande funnes, som tillåter utsökning i första hand hos borgesman för annan mans gäld, utbreddes allt mer oförsyntheten att göra ordentligt folk till ansvaringar för personer, hvilka som oftast ej blifvit vana att spara vare sig för egen eller andras räkning. — På sådant sätt alstrades ett allmänt armod i motsats till hvad önskligt vore: välmågens jemnare utbredning. — Meningen vore härmed ingalunda att inskränka lånerörelsen, ty den vore nödvändig för både långifvare och låntagare, utan syftet vore, att låntagare i första hand borde ansvara för de medel han till låns bekommit, så att endast i det fall, att då låntagarens egendom ej räckte till gäldens betalande, borgesman ansvarade för återstoden, som vore det hans egen skuld. — På grund af hvad

motionären sålunda anført, föreslår han att Riksdagen måtte besluta, att 9 § af 10 kap. Handelsbalken endast må tillämpas i den utsträckning, att, der gäldenärs egendom ej räcker till den skuld, för hvilken annan borgat, ansvare då borgen för återstoden som för egen skuld.

Utskottet kan ej undgå att erkänna sanningen i många delar af den skildring, motionären gifvit af åtskilliga missrigtningar i vår tids kreditförhållanden och de olyckliga följder, de medfört för det ekonomiska lifvet. Men Utskottet tror icke att man med det af motionären föreslagna medlet kan råda bot på dessa missförhållanden.

Det af motionären åsyftade lagrummet lyder sålunda: »Nu hafver löftesman sig åtagit annan mans gäld, som sin egen, och utfäst betalning å viss tid, eller ort, eller ock sig lika med gäldenären dertill förbundit; söke då borgenär hvilkendera han helst vill».

Den art af borgen, som här afses, är den s. k. *proprieborgen* eller borgen såsom för egen skuld, i motsats mot enkel borgen, hvarom talas i nästföregående § af samma kapitel, der det heter: »Går någon i löfte för annan mans gäld, betale han det gäldenären sjelf ej gälda gitter». Det utmärkande för *proprieborgen*, som ej antages föreligga, utan att löftesmannen uttryckligen iklädt sig denna ökade förbindelse, består således deruti, att, så snart gäldenären icke i rättan tid uppfyllt sin förbindelse, eger borgenären rätt att välja mellan gäldenär och löftesman samt kan, om han anser löftesmannen lemna säkrare garantier för fordrans fullständiga och snabba utbekommande, omedelbart vända sig mot denne, utan att gäldenärens oförmåga att fullgöra förbindelsen behöfver vara i någon mån ådagalagd.

Den ändring af ifrågavarande lagrum, som motionären föreslagit, innefattar tydligen borttagande ur vårt rättssystem af hela denna art af borgen och skulle, för att medföra någon verkan, icke kunna gifvas annan form än den, att lagstiftaren förklarade det tillägg till en enkel borgensförbindelse, som konstituerar *proprieborgen*, för ogiltigt. För stadgande af en sådan inskränkning i friheten att ingå aftal måste emellertid synnerligen viktiga skäl förefinnas, och framför allt måste man ega visshet, att det mål, man dermed vill vinna, också uppnås.

Hafva nu, såsom motionären påstår, å ena sidan begäret att lefva öfver egna tillgångar och att inlåta sig i allehanda osäkra företag utan egna medel samt å andra sidan lättsinnet och obetänksamheten vid åtagandet af ansvarsförbindelser i så hög grad vunnit insteg hos vårt folk, att de ledt dess ekonomiska verksamhet in på betänkliga afvägar, så håller

Utskottet före, att afskaffande af proprieborgen — om ock denna aftalsform varit ett både användbart och mycket anlitadt hjälpmedel för en osund utveckling af affärslifvet — icke skulle utgöra något verksamt hinder för fortgående på den inslagna vägen. Utskottet vill här endast erinra om de mångfaldiga utvägar, som kreditlagstiftningen erbjuder att med ringa omgång åstadkomma en rättsverkan af ungefär samma art som den af proprieborgen: flere gäldenärer kunna ju utfärda en solidarisk skuldförbindelse, ett skuldebref lemnas såsom hypotek för ett annat o. s. v. En utväg, som redan nu i alltför stor omfattning anlitas till förstärkning af en vacklande kredit och som till sin natur torde vara af farligare beskaffenhet än proprieborgen, är användande af vaxlar.

Slutligen bör ej förbises, att proprieborgen visat sig vara ett verkamt och godt hjälpmedel jemväl för det normala ekonomiska lifvet, hvarför det äfven ur denna synpunkt icke skulle vara lämpligt att omöjliggöra ingående af sådana ansvarsförbindelser.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer Utskottet,
att motionen icke må till någon vidare åtgärd
föranleda.

Stockholm den 1 Mars 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herr *F. Andersson i Helgesta* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
